

26.57x31.4	1/2	עמוד 10	מקור ראשון - שבת	06/2026	98092710-6
בנימין זאב הרצל - בהקשר לציונו - 80790					

כאב ללא שיעור :

הראוי, הטוב והיפה השוכן מעבר לגבולות הזמן והמקום. שלוש פנים אלו מתקשרות לשלוש שאלות יסוד: איך, מה ולמה.

איך? אהבת אדם. המחנך הטוב פועל מתוך אהבת אדם. במובנה המקיף, אהבת אדם היא רצון ופתיחות נפשית להיות שותף במערכות יחסים מרובות, והיא מכיי לך הבנה כי קומת האדם מתגלה במלואה במערכות יחסים מיטיבות. המחנך איננו מסתפק בקשרים הרגילים, הכוללים יחסי חברות, יחסי שכנות ויחסים משפחתיים, אלא מוסיף עליהם מערכת יחסים של מורה ותלמיד. אהבת האדם של המחנך מעוררת בו סקרנות כלפי הרור הצעיר, כלפי תלמידיו. הוא מוכן לאתגר שבמפגש עם החדש, הצעיר והרענן, והוא נאות לקחת על עצמו את האחריות ואת התפקיד הקריטי של "מבוגר אחראי", המדריך ומלווה את הצעיר והצעירה בשנותיהם המעצבות.

אהבת האדם פותחת אצל המחנך את היכולת לשים ליבו אל התלמידים, להקשיב, להורות וגם ללמוד מהתלמידים, לראות כל אחד ואחת מהם כפי שהוא בהווה וכפי שהוא יכול להיות כאדם בוגר בעתיד. ללא אהבת האדם, פעולתו של המחנך חסרה את העיקר, את היכולת לראות את מלאותו של התלמיד כאישיות מתהווה, ולהאמין בצעיר העומד מולו בשלב שבו הוא נדרש לגדול, ללמוד ולצמוח כאדם בעולם.

אהבת האדם הפועמת במחנך הטוב מעצבת את אופיו של הקשר עם התלמיד, עם הקבוצה או עם הכיתה כולה. אהבת האדם מכוננת את הביטחון, האמון, האווירה, והיא שתאפשר לצקת אל תוך המפגש בין מורה ותלמידיו את תוכן הלימוד עצמו.

מה? הלימוד, הדעת והתורה. אהבה אינה מספיקה. המחנך אחראי גם על מסיירת גוף התוכן של הלימוד. המורה-המחנך מונע במידה רבה מהתשוקה לשתף. החוכמה, מה, הדעת והתורה שהמורה לומד בעצמו, גורמת לו לחוש שהדברים אינם יכולים להיעצר אצלו. הוא מרגיש כי חוכמה כזו, ידיעות כאלה, התורה החיונית והמעשירה שהוא לומד, חייבת לשפוע ממנו החוצה, להילמד ולהיות נחלת הרבים. כשהמחנך קורא ספר, לומד ומשיג דבר חדש, הרצון הבסיסי שלו הוא לחלוק את החכמה הזו עם תלמידיו. כך למשל כותב הפילוסוף הרומי סנקה לתלמידיו:

שמחה יתרה היא ללמוד דבר, למען אלמד אותו. לא יערב לי דבר, לו גם נפלא ומועיל ביותר, אם אדע אותו רק לעצמי... אם יושיטו לי את כל החכמה שבעולם בתנאי מיוחד שתהיה נצורה אצלי ולא אפיץ אותה... לא אקבל (סנקה, מכתבים אל לוקיליוס א', מאגנס, עמ' 36).

אני, למשל, מלמדת ציונות. כשאני קוראת מאמר של ברל כצנלסון או הרב קוק, כשאני מגלה עוד צד במחלוקת העמוקה בין הרצל ואחד העם, כשאני מוצאת מכתב חדש של גורדון שלא הכרתי, הדחף הראשוני שלי הוא להעביר את זה הלאה. ההתייחסות שלי מהחוכמה, מהתובנות, מהשפה, מהיופי, גורמת לי לרצות מיד למסור אותם לתלמידיי. אני מרגישה דחיפות עליונה שהחניכים שלי יכירו את המחשבה הציונית ואת תולדותיה, שהקסטים הללו יהיה חלק מעולם הרוח והמחשבה שלהם,

הלווייתו של סרן שחר גמלא במושב קשת, השבוע צילום: מיכאל גלעד, פלאש 90

כאב ללא שיעור

אובדנם של תלמידים אהובים במלחמה מציף את הלב במחשבות על הקשר הייחודי הנוצר בין מורים לתלמידיהם הצעירים. אהבת האדם והחוכמה שמכוחה אנו פועלים, עשויה להעניק לנו נטפי נחמה ומשמעות מול היגון / שירה צחי /

כביטוי הזה: "חשוב לי לעשות את ההפרדה. כמה שאני אוהב את התלמידים... אני לא רוצה להשתמש כאן במושגים של אבא ובן ולא במושגים של שכול. אלה מושגים ששייכים להורים עם בנים. אני מרגיש שאם אשתמש במילים 'שכלתי תלמידים', אני גוזל את המילה הזאת מההורים".

כמורה-מחנכת אני מזדהה עם דבריו של הרב מדן, ויחד עם זאת אני מחפשת להבין ולמצוא מילים ומשמעות לכאב העצום שלי על נפילתם של תלמידיי האהובים. נראה לי שהבנה זו, מעבר לתהליך הריפוי האישי שלי, יכולה לסייע בהבנת המעשה החינוכי במדינת ישראל, בימות השגרה וגם בצל המלחמה. בשורות הבאות אני מבקשת לפי ענף איך ניתן להבין את האובדן ומשמעותו עבור מחנכים ועבור החינוך בישראל.

לפגוש את החדש

שלוש פנים לעשייתו ואישיותו של המחנך, המהוות את ליבת המעשה החינוכי: אהבת האדם, אהבת הדעת, וחזון על אודות

לזכרם של תלמידיי היפים והמתוקים שחר גמלא, עילי גרפינקל, יובל שוהם, נבו פישר ושחר בוזגלו הנאהבים והנערי מיום, שנפלו בשדה הקרב ויחסרו לי לנצח

בצאת השבת האחרונה קיבלתי את הידיעה הנוראה על נפילתו בקרב של שחר גמלא, קצין בסיירת אגוז, צעיר אמיץ, חכם וטוב לב, מפקד מצטיין, חבר טוב ואח גדול ונערץ לאחיו הצעירים. שחר היה תלמיד במדרשה הגבוהה עיר-פרת, והוא מצטרף לרשימה הקשה והכואבת של תלמידיי האהובים שנפלו במלחמה האחרונה. בשולי השיח הישראלי על השכול, מתקיימת שיחה צדדית על כאבם של מחנכים על תלמידיהם הרבים שנהרגו במלחמה האחרונה. בסרטו היפה של נעם דמסי קי על הרב יעקב מדן והרב תמיד גרנות, "הבן יקר לי", שואל המראיין את הרב מדן: "האם אתה מרגיש, כמו הרב עמייטל, ששכלת תלמידים במלחמה?". הרב מדן השיב כי הוא מרגיש קושי להשתמש

שירה צחי מלמדת במוסדות עין פרת, תבור, מבוע ורוח נכון; דוקטורנטית לפילוסופיה יהודית באוניברסיטת בר-אילן; ועמיתה בכירה במכון למדיניות העם היהודי

12.17x30.26	2/2	עמוד 11	שבת - מקור ראשון	06/2026	98092717-3
בנימין זאב הרצל - בהקשר לציונו - 80790					

כאב ללא שיעור :

התמוגגנו מנחת כשראינו איך הם גדלו להיות אנשים רציניים וטובים, וידענו כמה הם מוכשרים, מלאים בכוחות ורצון לעשות טוב? איך ממשיכים ללמד כתמול שלשום? איך מתגברים על הכאב והעצב ועל עגנת המוות והאובדן המלווה את העשייה החיינוכית שלנו?

כמספר המורות והמורים, כך מספר הדרכים והאפשרויות להתמודד עם הכאב העצום. אנסה לתת כיווני מחשבה ונחמה מתוך שלוש הפנים של החינוך שהצגתי לעיל.

אהבה. כמחנכים אוהבים אנו יודעים שכל מערכת יחסים בין מורה לתלמיד היא חריפעמית. כל קשר טוב הוא נס, כל קשר חלש הוא החמצה. לכל קשר יש הקצב שלו, העומק שלו, המָשך שלו. כל קשר מוציא מאיתנו משהו אחר. אם נוקיר את החרד פעמיות הזו, נוכל גם לנצור את הקשרים עם התלמידים שנפלו, כחריפעמיים ונצי חיים. ההוקרה של אותה חריפעמיות של כל תלמיד ושל כל קשר יכולה להקל על העננה של הפחד מאובדן נוסף של תלמידיים, ועשויה גם לייקר את הקשרים הרבים שיש לנו עם תלמידינו בעבר ובהווה. הכאב והאבל הם עדות לאהבה, לאהבה הזו יש חי נצח, ועם האהבה הזו נוכל להמשיך הלאה. **תורה ודעת.** תוכן הלימוד במפגש בין המורה לתלמיד הוא ביטוי לעולם הרוח הפנימי שלנו. התורה והחוכמה האינסו פיות מזכירות לנו שאנחנו בעצמנו לעולם גם תלמידים של מורים, ספרים ורעיונות גדולים. השפע של החוכמה והדעת מבקש לעבור דרכנו, ולהמשיך את דרכו הלאה. תפקידנו לזכור ולהזכיר שגם ללמידה עצמה יש אופי מרפא. היא יכולה להרגיע את הלב הרואב ולתת מזור לכאב, והיא מכניסה לפרופורציות את הסיפור שלנו בתוך המהלכים הגדולים של האנושות ושל העם היהודי. עובדת היותנו תלמידים ומורים במקביל היא חלק מתהליך שיש בו

אני שואפת שהם יזכרו אותם כשהם חוש בים על סוגיות אקטואליות, כשהם מקבי לים החלטות.

למה? חזון ומשמעות. אהבת האדם ואהבת הרעת אינן מספיקות. לשתי אלה חייב להצטרף ממד משלים, והוא ממד המי שמעות הנגזרות מחזון גדול של עולם ראוי הנמצא גבוה מעל התלמיד, הקבוצה והמחנך עצמו. המחנך הטוב שם לנגד עיניו כל העת גם את התשובה לשאלה "לשם מה?". מהי המשמעות של ההשקעה הגדולה? מהי המשי מעות של הלמידה ושל הקשר עם התלמיד? התשובה לשאלות אלו מתרוממת אל מחוץ למקום ולזמן של הלימוד עצמו. היא אוהזת תמונת עולם ותמונת עתיד ראוי שלעברו אנחנו מבקשים להתקדם, ושלמענו אנחנו משקיעים את זמננו ואת כוחות נפשנו. החזון של העתיד הראוי הוא גם מרכיב הכרחי המחסן את המחנך מפני הגאוה והאהבה העצמית. כל עוד הוא נאמן לחזון הראוי והטוב, הוא אוהז ביריעה שהוא רק חלק ממה שהו שגדול ממנו בהרבה כאישיות פרטית, שהוא רק מרכיב אחד מתוך מאמץ אדיר המכוון לקראת העתיד המקווה. מורה ומחנך אמיתי צריך להחזיק את שלוש הפנים הללו. מי שמסור לאהבת הרעת יכול להיות חוקר ומרצה מצוין, אך אינו מורה מחנך; מי שמקדיש את כל כולו לאהבת האדם יכול להיות חבר נפלא, אולי מטפל נהדר, אך לא מורה מחנך; ומי שחסר בו רכיב החזון האידיאלי מסתכן בהפיכה לשרלטן וני רקיסטיט, ועלול לחשוב שהערכת התלמידים כלפיו היא התכלית, ולשכוח שהוא נמצא בשירותו של דבר שגדול ממנו בהרבה.

הלימוד מרפא

שלוש הפנים הללו: האהבה, הלמידה והחזון, עוברים טלטלה עזה כאשר מורה מאבד תלמיד שאהב, שלימד ושראה בו חלק מתמונת העתיד הטוב. מאות רבות של מורות ומורים, רבנים ומחנכות ביש

הכאב העצום על אובדן התלמידים מעורר שאלות: לאן הולכת האהבה הגדולה שאהבנו אותם? מה היה תפקידנו בהכנתם לעמידה באתגרי המלחמה? אולי כדאי לאהוב פחות כדי לכאוב פחות? איך ממשיכים לחנך בלי שהמוות ירחף מעל מערכות היחסים הנוכחיות שלנו עם התלמידים?

פוטנציאל לנחמה, לצמיחה מתוך הכאב ולעיסוק ביפה, הטוב והחכם, שכמו הכאב גם הוא אינסופי ועמוק מני ים.

החזון ותמונת העתיד. התקווה והאמור נה באדם ובעתיד טוב יותר היא הכוח שאיתו מגיע המורה המחנך למפגש עם התלמידים, והיא מתעוררת בנו בשנים האחרונות נוכח הפליאה על גדולת הצעיי רים שלימדנו. אמנם תמונת העתיד תהיה חסרה ללא התלמידים המסוימים האלה, אבל גדולת הנפש שהם גילו, וכמותם רבים נוספים שעוד איתנו, מחזקת בי את האמונה ואת התקווה: את התקווה שנדע ימים טר בים מאלה, ואת האמונה שהמציאות הראויה קרובה היום ממה שהייתה אתמול. ●

ראל, עוברים טלטלה אדירה עם הבשורה על נפילתם של תלמידיהם. כל האישיות המחנכת שלנו נסדקת.

הכאב העצום על אובדן התלמידים מעורר בנו שאלות: לאן הולכת האהבה הגי דולה שאהבנו אותם? מה היה תפקידנו בהי כנתם לעמידה באתגרי המלחמה האיומה? אולי כדאי לאהוב פחות כדי לכאוב פחות? איך ממשיכים לחנך בלי שהמוות ירחף מעל מערכות היחסים הנוכחיות שלנו עם התלמידים? כיצד תיראה תמונת העתיד שאנחנו מכוונים אליה ומבקשים ללכת לקראתה בלי שחר ונבו ויובל ושחר ועיי לי ונוה ואהד ויקיר, חניכי עין פרת שנפי לו במלחמה, שציפינו מהם לכליכך הרבה,